

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2021

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

მოგზაურობის მომწყობის პასუხისმგებლობა ტურისტის შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვის გამო

ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარების პარალელურად მნიშვნელოვანია იმ პირთა უფლებების დაცვაზე სათანადო ზრუნვა, რომლებიც მოგზაურობის მომწყობს მიმართავენ ტურისტული მომსახურების მისაღებად, განსაკუთრებით იმ პირობებში, როდესაც ამ მიმართულებით ევროკავშირის რეგულაციების იმპლემენტაციის ვალდებულება საქართველოს არაერთი საერთაშორისო ხელშეკრულების ფარგლებში აკისრია. მოგზაურობის მომწყობის პასუხისმგებლობა ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში განსაზღვრულია საქართველოს კანონმდებლობით, თუმცა საქართველოში ტურიზმის სამართლის მიმართულებით სამეცნიერო ლიტერატურისა და საერთო სასამართლოებში პრეცედენტული გადაწყვეტილებების სიმცირე საერთაშორისო გამოცდილების შესწავლას/გაზიარებას მეტად მნიშვნელოვანს ხდის. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია მოგზაურობის მომწყობის პასუხისმგებლობაზე შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვის გამო, რა დროსაც მას უფლება აქვს მოითხოვოს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება იმ სიამოვნების დაკარგვის გამო, რომელსაც დაგეგმილი შვებულებიდან მოელოდა. საკითხის შესწავლისას ყურადღება გამახვილებულია საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობაზე ევროკავშირის დირექტივებთან, განხილულია საერთაშორისო გამოცდილება და სასამართლო პრეცედენტები სხვადასხვა ქვეყნების მაგალითზე. საკითხის შესწავლისას ერთ-ერთი აქტუალური და, ამავდროულად, პრობლემური საკითხია ფულადი კომპენსაციის განსაზღვრა შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვის გამო.

საკვანძო სიტყვები: მოგზაურობის მომწყობი, ტურისტი, მოგზაურობის ჩაშლა, არაჯეროვნად ორგანიზებული შვებულება, არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება, ფულადი კომპენსაცია, სიამოვნების დაკარგვა, შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვა.

1. შესავალი

ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარება მსოფლიოში და, მათ შორის, საქართველოში სწრაფი ტემპებით მიმდინარეობს. ტურიზმის განვითარება საქართველოში ეკონომიკის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რაც ნათლად წარმოჩინდა მსოფლიო პანდემიის პირობებში. შესაბამისად, ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარების პარალელურად, ყურადღების გამახვილება ამ სფეროს მარეგულირებელ სამართლებრივ რეგულაციებზე ტურიზმის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია. აღსანიშნავია, რომ ტურიზმის მარეგულირებელი აქტების საერთაშორისო აქტებთან დაახლოების ვალდებულება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების ფარგლებში ევროპული ინტეგრაციის კუთხით აკისრია. მნიშვნელოვანია, ამ პროცესში სამართალმა უზრუნველყოს სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილე მხარეების უფლებების და პასუხისმგებლობების იმგვარად რეგულირება, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს შიდა ბაზრის ნორმალური ფუნქციონირება და რაც მთავარია – ტურისტის, როგორც სუსტი მხარის უფლებების დაცვა, რომელიც მიმართავს ტურისტულ ორგანიზაციას ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მომსახურების მიღების მიზნით და აქვს მოლოდინი, რომ კონტრაქტი ნაკისრ ვალდებულებას ჯეროვნად შეასრულებს.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, ამავე უნივერსიტეტის მონვეული ლექტორი.

საქართველოს კანონმდებლობა არეგულირებს მოგზაურობის მომწყობის პასუხისმგებლობას ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულებისათვის და ტურისტს უფლებას ანიჭებს მოითხოვოს ფასის შემცირება, ხელშეკრულების შეწყვეტა, მატერიალური ზიანის ანაზღაურება და ასევე, გამოუყენებელი შვებულების გამო შესაბამისი ფულადი ანაზღაურება. საქართველოს კანონმდებლობა ერთმანეთისგან მიჯნავს მატერიალურ და არამატერიალურ ზიანს და განსაზღვრავს მათი ანაზღაურების წინაპირობებს. არამატერიალური ზიანის მოთხოვნის უფლება არსებობს პირადი არაქონებრივი უფლებების ხელყოფის ან კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა შემთხვევებში. იურიდიულ დოქტრინაში არსებობს მოსაზრება, რომ შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვის გამო ფულადი ანაზღაურების დაკისრება, წარმოადგენს არამატერიალური ზიანის მოთხოვნის ერთ-ერთ საფუძველს.

წინამდებარე ნაშრომში ყურადღება გამახვილდება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში – სსკ) 662-ე მუხლის მე-2 ნაწილის დანაწესზე, რომელიც ტურისტს შესაძლებლობას ანიჭებს იმ შემთხვევაში თუ მოგზაურობა ჩაიშალა ან იგი არაჯეროვნად იყო ორგანიზებული, მოითხოვოს შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვით გამონვეული შესაბამისი ფულადი ანაზღაურება. აღსანიშნავია, რომ ტურისტული მომსახურების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე წარმოშობილი დავები საქართველოში საკმაოდ მცირეა, რაც მრავალი ფაქტორით შეიძლება აიხსნას, ამასთან არ არსებობს სასამართლო პრაქტიკა შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვით გამონვეულ ფულად ანაზღაურებასთან მიმართებით. ნაშრომის მიზანია, განისაზღვროს ზემოხსენებულ ნორმასთან მიმართებით მოთხოვნის შინაარსი, შეფასდეს ევროკავშირის რეგულაციები და მათი შესაბამისობა საქართველოს კანონმდებლობასთან, ასევე ფულადი ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრისთვის არსებითი ფაქტორები და შემოთავაზებულ იქნეს რელევანტური რეკომენდაციები, რომელიც უზრუნველყოფს, ერთი მხრივ, ტურისტის, როგორც სუსტი მხარის, უფლებების დაცვას, ხოლო, მეორე მხრივ, საქართველოს შიგა ბაზრის ნორმალურ ფუნქციონირებას ტურიზმის მიმართულებით.

2. ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში ზიანის ანაზღაურების საფუძვლების ზოგადი მიმოხილვა

სსკ-ის 361-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ვალდებულება უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას. მოვალის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შედეგად შესაძლოა კრედიტორს მიადგეს ზიანი. საქართველოს კანონმდებლობა ერთმანეთისაგან მიჯნავს მატერიალურ და არამატერიალურ ზიანს და ამასთან, განსაზღვრავს მათი ანაზღაურების წინაპირობებს. წინამდებარე ნაშრომში კვლევის საგნიდან გამომდინარე შევჩერდებით არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებაზე.

არამატერიალური ზიანის ინსტიტუტს თავდაპირველად ვხვდებით საფრანგეთის კანონმდებლობაში, ხოლო ცოტა მოგვიანებით გერმანიის კანონმდებლობაში, სადაც ადგილი ჰქონდა ზიანის ცნების გაფართოებას, რაც გულისხმობდა შესაბამისი წინაპირობების არსებობისას მატერიალური ზიანის გარდა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების გათვალისწინებასაც, რაზეც არსებითი გავლენა ადამიანის პიროვნული უფლებების კონცეფციამ მოახდინა.¹

¹ Sadiku A., Immaterial Damage and Some Types of its Compensation, Prizren Social Science Journal, Vol. 4, Issue 1, 2020, 50.

მიჩნეულია, რომ ნებისმიერი ზიანი, რომელიც არ ამცირებს პირის ქონებას, წარმოადგენს არამატერიალურ ზიანს.² არამატერიალური ზიანისათვის დამახასიათებელია, მისი ზუსტი ფულადი ღირებულების განსაზღვრის სირთულე, ვინაიდან მისი შეფასება დამოკიდებულია სუბიექტურ ფაქტორებზე.³ ამასთან, არამატერიალური ზიანის არსებობა გულისხმობს არახელშესახები გარემოებების არსებობას, როგორც შეიძლება იყოს სიამოვნების დაკარგვა, ტკივილი, შოკი, ტანჯვა და სხვ.⁴

სსკ-ის 413-ე მუხლის შესაბამისად, არაქონებრივი ზიანისათვის ფულადი ანაზღაურება შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევაში გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით. ამ ნორმის თანახმად, კუმულაციურად უნდა არსებობდეს ორი პირობა მორალური ზიანის მიყენების ფაქტი და შესაბამისი კანონისმიერი დანაწესი.⁵ ზემოხსენებული მუხლის მიზანია, დაარეგულიროს კანონით ზუსტად განსაზღვრული შემთხვევები, როდესაც კერძო სამართლით გათვალისწინებული სხვადასხვა ურთიერთობებში დაზარალებულმა შეიძლება განიცადოს მორალური, სულიერი ტანჯვა, რაც სამართლებრივ საფუძველს ქმნის, მოითხოვოს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება. შესაბამისად, ამგვარი რეგულირება უზრუნველყოფს შემცირდეს, შეიზღუდოს ამ ნორმით გათვალისწინებული შედეგის დაუსაბუთებელი გაფართოება, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობა და წესრიგი.⁶

აღსანიშნავია, რომ მორალური ზიანის ანაზღაურების მიზანს დამდგარი შედეგის გამოსწორებასთან ერთად მორალური დაკმაყოფილების ფუნქციაც აქვს, რაც სულიერი ტკივილის დადებითი ემოციით შეცვლით გამოიხატება,⁷ მაგრამ რამდენად შესაძლებელია შედეგის გამოსწორება, სადავოა, რადგან მიჩნეულია, რომ მორალური ზიანის რესტიტუცია შეუძლებელია, ვინაიდან ადამიანის მიერ განცდილი ტანჯვა წარუშლელ კვალს ტოვებს მის პიროვნებაზე.⁸ საქართველოს კანონმდებლობით არამატერიალური ზიანის რეგულირებას პრევენციული მნიშვნელობაც უნდა მივანიჭოთ, კერძოდ მაქსიმალურად მოხდეს პირის დაცვა მატერიალური და არამატერიალური ზიანის მიყენებისაგან.⁹

სსკ-ით და სხვა სამართლებრივი აქტებით¹⁰ რეგულირებულია არამატერიალური ზიანის მოთხოვნის საფუძვლები, მათ შორის პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევისათვის, სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისათვის ვნების მიყენების შემთხვევაში, შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვისათვის და სხვ.

² *Magnus U.*, *Damage for Non-Pecuniary Loss in German Contract and Tort Law*, *The Chinese Journal of Comparative Law*, Vol. 3, № 2, London, 2015, 290. იხ. ციტირება: *Jahnke J., Burmann M. & others (eds.)*, *Straßenverkehrsrecht* (23rd edn Beck 2014) s 253 BGB n 3.

³ იქვე, 2015, 291.

⁴ *Cooke J.*, *Law of Tort*, 12th ed., London, 2015, 552.

⁵ *ჭანტურია ლ. (რედ.)*, *სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი*, წიგნი III, თბ., 2019, 745.

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 20 იანვრის გადაწყვეტილება/განჩინება საქმეზე № ას-1156-1176-2011.

⁷ *ჭანტურია ლ. (რედ.)*, *სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი*, წიგნი III, თბ., 2019, 749.

⁸ *ბიჭია მ.*, გრიგოლ რცხილაძის სტატიის – „მორალური ზიანის ანაზღაურება“ – ანალიზი, *ჟურნ. „სამართალი და მსოფლიო“*, № 8, 2017, 80, იხ. ციტირება *რცხილაძე გ.* მორალური ზიანის ანაზღაურება, *ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“*, № 4, თბ., 1928, 80-81.

⁹ იქვე, 84, იხ. ციტირება *ნინიძე თ.*, მორალური ზიანის პრობლემა სამართალში, *ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“*, № 2, თბ., 1978, 55.

¹⁰ „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, „პაციენტის უფლებების შესახებ“, „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონები და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ მისტერ ჯარვისი კომპანია „გედების ტურის“ წინააღმდეგ (*Jarvis v Swans Tours LTD*) საქმე ერთ-ერთი პირველი იყო, სადაც სასამართლოს მოუწია ემსჯელა ხელშეკრულების პირობების დარღვევის გამო არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების საკითხზე. მისტერ ჯარვის სურდა შობისთვის შვეიცარიაში წასვლა და ორკვირიანი შვებულების გატარება. მან ინფორმაცია ამოიკითხა ბროშურაში, რომელიც მომზადებული იყო ტურისტული კომპანიის მიერ. ბუკლეტში დეტალურად იყო აღწერილი ის გარემო პირობები, რომელშიც ტურისტი დაისვენებდა. ტურისტი სასონარკვეთილი დარჩა მისი მოგზაურობით, ვინაიდან ბროშურაში მითითებული არსებითი პირობები სიმართლეს არ შეესაბამებოდა, რის გამოც მან მიმართა სასამართლოს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით. სასამართლოს მიერ აღინიშნა, რომ მნიშვნელოვანია მოხდეს ზიანის ანაზღაურება იმედგაცრუების, სიამოვნების დაკარგვისა და სტრესისათვის, რომელიც ხელშეკრულების პირობების დარღვევამ გამოიწვია, მიუხედავად იმისა, რომ რთულია ყოველივეს ფულადი თვალსაზრისით შეფასება, თუმცა ეს არ გამორიცხავს მოთხოვნის დაკმაყოფილების შესაძლებლობას, ვინაიდან მისტერ ჯარვისი მოუთმენლად ელოდა მისი შვებულების დადგომას და სიამოვნების დაკარგვის გამო მას მიადგა ზიანი.¹¹

3. შვებულების არსი და მისი მიმართება სამოქალაქო კოდექსის 662-ე მუხლთან

საქართველოს კანონმდებლობა იცნობს დასაქმებულის უფლებას, ისარგებლოს კანონმდებლობით განსაზღვრული ვადით ანაზღაურებადი და არაანაზღაურებადი შვებულებით. შვებულებას, ანუ დასვენებისთვის თავისუფალ დროს, დასაქმებული მოიპოვებს მის მიერ განხორციელებული სამუშაოს სანაცვლოდ.¹²

საქართველოს კანონმდებლობა ერთმანეთისაგან მიჯნავს ანაზღაურებად შვებულებას და ანაზღაურების გარეშე შვებულებას. შვებულებაში არ ითვლება დროებითი შრომისუნარობის პერიოდი, შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო, შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო და დამატებითი შვებულება ბავშვის მოვლის გამო.¹³

შვებულება ეს არის დასაქმებულის მიერ ნამუშევარი დროის სანაცვლოდ კანონმდებლობით გარანტირებული უფლება დასვენებისთვის, რომლის გამოყენება უმნიშვნელოვანესია ჯანმრთელობისთვის და პიროვნული განვითარებისთვის. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში განიმარტა, რომ შვებულების დანიშნულებაა, დასაქმებულს მიეცეს დასვენებისა და გართობის შესაძლებლობა თავისუფალი დროის განმავლობაში.¹⁴ შვებულების მნიშვნელობაზე ხაზს უსვამს ის გარემოებაც რომ ევროკავშირის სამართლით აკრძალულია ანაზღაურებადი შვებულების გამოყენების კომპენსაციით ჩანაცვლება.¹⁵

¹¹ *Jarvis v Swans Tours LTD*, England and Wales Court of Appeal, 16.10.1972.

¹² *შელიძე ზ.*, საქართველოს შრომის სამართალი და საერთაშორისო შრომის სტანდარტები, თბ., 2017, 213.

¹³ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“, სსმ, 75, 27/12/2010, 31-36-ე მუხლები.

¹⁴ *Case C-78/11 Judgement of the Court (5th Chamber)*, 21 June 2012.

¹⁵ *Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 Concerning Certain Aspects of the Organisation of Working Time, Article 7 (2).*

შვებულების უფლება სოციალური უფლებაა, რომელიც იტალიის კანონმდებლობის შესაბამისად მჭიდრო კავშირში განიხილება ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვისა და ადამიანის პიროვნების უსაფრთხოების შესახებ უფლებებთან მიმართებით. წლიური შვებულების დაწესების მიზანს სწორედ დასაქმებულებისთვის წლის განმავლობაში მათ მიერ განხორციელებულ სამუშაოზე დახარჯული ფსიქოფიზიკური ენერჯის აღდგენა წარმოადგენს, ასევე საოჯახო და სოციალური ურთიერთობების ხელშეწყობა პიროვნების განვითარების უზრუნველსაყოფად.¹⁶ შვებულების მიზანია, თავისუფალი დროის ქონა და მისი სასიამოვნოდ გატარება, ასევე ის ახალი ემოციების დაგროვების საუკეთესო შესაძლებლობაც წარმოადგენს. გარკვეულ შემთხვევაში მას ადამიანები უკავშირებენ რომელიმე დღესასწაულს, მოსალოდნელი დღესასწაული კი შვებულების განსაკუთრებულობას განსაკუთრებით ამძაფრებს.

ზოგადად მიჩნეულია, რომ ადამიანი ცხოვრების განმავლობაში სხვადასხვა წყაროებიდან იძენს კმაყოფილების შეგრძნებას, ერთ-ერთი არის თავისუფალი დრო, რომელსაც ადამიანი ატარებს სახლში ან იძენს მოგზაურობაში. კმაყოფილება მოგზაურობით გულისხმობს გამოცდილებას, რომელსაც ადამიანი იძენს კონტროლისგან თავისუფალ გარემოში, რაც გულისხმობს სამუშაოსგან თავისუფალ სივრცეს, მოგზაურობის შედეგად მიღებულ სპონტანურ ემოციებს და ერთ-ერთი არსებითი კომპონენტია ტურისტული მომსახურება, რომელსაც იღებს ტურისტი.¹⁷

შვებულების მნიშვნელობაზე მიუთითებს სსკ-ის 662-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, რომელიც ადგენს, თუ მოგზაურობა ჩაიშალა ან იგი არაჯეროვნად იყო ორგანიზებული, მაშინ ტურისტს შეუძლია მოითხოვოს ასევე შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვით გამოწვეული შესაბამისი ფულადი ანაზღაურება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ლოგიკურად ჩნდება კითხვა 662-ე მუხლის დანაწესი ეხება ყოველგვარი შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვით გამოწვეულ ზიანს, თუ მაგალითისთვის, მხოლოდ ანაზღაურებად შვებულებას. აღსანიშნავია, რომ კანონმდებელი არ განსაზღვრავს ანაზღაურებადი ან ანაზღაურებისგარეშე შვებულების მიზანს. ამასთან, სადაოა იმ შემთხვევაში როდესაც ტურისტი არ იმყოფება შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში და მოგზაურობის ორგანიზატორისგან შეიძენს ტურისტულ სერვისს, აქვს თუ არა მოგზაურობის ჩაშლის ან მისი არაჯეროვნად ორგანიზების გამო ზემოაღნიშნული საფუძვლიდან გამომდინარე ფულადი ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება. მნიშვნელოვანი იქნებოდა საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ „შვებულების“ განმარტება კონკრეტული დავიდან გამომდინარე. მიზანშეწონილია „შვებულება“ ფართოდ განიმარტოს, რადგან მოხდეს ყველა მომხმარებლის უფლებების თანაბარი დაცვა ან განმარტების შეუძლებლობისას, საკანონმდებლო ცვლილებები უნდა შეეხოს ამ ნორმის დანაწესს.

4. შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვაზე პასუხისმგებელი სუბიექტი

სსკ-ის 657-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, ტურიზმის ხელშეკრულების მხარეები არიან მოგზაურობის მომწოდები (ტურისტული საწარმო) და ტურისტი (მოგზაური). მოგზაურობის მომწოდები პასუხისმგებლობას კისრულობს მხარეთა მიერ შეთანხმებული პირობების შესაბამისად უზრუნველყოს მოგზაურობა. მოგზაურობის ეტაპზე გასათვალისწინებელია ტურისტის ინტერესი, რომელიც დაგეგმილი მოგზაურობიდან გარკვეულ შედეგს

¹⁶ ბორონი ა. (რედ.), საქართველოს შრომის კოდექსის კომენტარი, თბ., 2016, 197-199.

¹⁷ Neal D. J., Sirgy J. M., Uysal M., Measuring the Effect of Tourism Services on Travelers' Quality of Life Further Validation, Social Indicators Research, 69, 2004, 244.

მოელის, შესაბამისად ტურისტს აქვს მაღალი ინტერესი იმისა, რომ ტურისტისთვის დაგეგმილი მოგზაურობა ახალი ემოციების მიღების, თავგადასავლების და განტვირთვის საშუალება იქნება.

ტურისტი არის მომსახურების მიმღები, რომლის ეს უფლება გამომდინარეობს სერვისების თავისუფალი გადაადგილების უფლებიდან.¹⁸ ტურისტის ცნებას არ შეიცავს სამოქალაქო კოდექსი, თუმცა ის როგორც მომსახურების მიმღები სუბიექტი წარმოადგენს მომხმარებელს, შესაბამისად მასზე ვრცელდება დაცვის ის სტანდარტი, რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობა შეიცავს „სუსტი“ მხარის დასაცავად.¹⁹ თავის მხრივ კი, ნებისმიერი სუბიექტი, რომელიც რაიმე პროდუქტს ან მომსახურებას შეიძენს პირადი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, წარმოადგენს მომხმარებელს.²⁰

ტურისტის ცნების განმარტებას ვხვდებით საქართველოს კანონში „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“, რომლის თანახმადაც, ტურისტი წარმოადგენს ფიზიკურ პირს, რომელიც ნებაყოფლობით მოგზაურობს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის ფარგლებს გარეთ, დასვენების, გაჯანსაღების, საქმიანი ან სხვა მიზნით, არანაკლებ 24 საათის და არა უმეტეს ერთი წლის ვადით, და რომლის მოგზაურობაც არ ანაზღაურდება დროებითი ყოფნის ადგილის საფინანსო წყაროებიდან.²¹

ტურისტი მომსახურებისთვის მიმართავს მოგზაურობის მომწყობს, რადგან მას შესაძლოა არ გააჩნდეს საკმარისი გამოცდილება დაგეგმოს მოგზაურობა ან/და ითვალისწინებდეს, რომ მომსახურების მიღების პერიოდში ხარვეზიანი მომსახურებისას ტურისტისთვის მეტად პრაქტიკული და მოსახერხებელი იქნება ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულების გამო მოთხოვნის უფლება გააჩნდეს ტურისტული ორგანიზაციის მიმართ და არა ინდივიდუალურად სხვადასხვა სერვისის გამწვევი სუბიექტების მიმართ.

შესაბამისად, ტურისტი შეიძენს რა მომსახურებას, იმედოვნებს რომ მოგზაურობა მისი მოლოდინების შესაბამისად შედგება. ამ ეტაპზე იკვეთება სწორედ მოგზაურობის მომწყობის ვალდებულება, უზრუნველყოს ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების ჯეროვანი შესრულება და ტურისტი დარჩეს კმაყოფილი, იმ ფარგლებში რაც მის პასუხისმგებლობას მოიცავს.

სსკ-ის 662-ე მუხლის შესაბამისად, მოგზაურობის მხარეთა შეთანხმებით განსაზღვრული პირობების შესატყვისად შესრულებაზე პასუხისმგებელ სუბიექტს მოგზაურობის მომწყობი წარმოადგენს, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ რეგისტრირებულ სუბიექტს წარმოადგენს და გააჩნია სამენარმეო საქმიანობის განხორციელების უფლებამოსილება. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ტურისტული ორგანიზაციის რეგისტრაციისთვის და საქმიანობის დაწყებისათვის არ ითვალისწინებს რაიმე სპეციალურ სამართლებრივ წინაპირობებს. საქართველოს ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის ბრძანება ითვალისწინებს საქართველოში ტურისტული და სა-

¹⁸ *Leeuwen Van B.*, *European Standardisation of Services and its Impact on Private Law: Paradoxes of Convergence (Modern Studies in European Law)*, Bloomsbury, 2017, 118.

¹⁹ *ცერცვაძე გ.*, სამოქალაქო კოდექსის 657-ე მუხლის კომენტარი, <<http://www.gccc.ge/>> [15.01.2021].

²⁰ *ლაკერბაია თ.*, *ზაალიშვილი ვ.*, *ზოიძე თ.*, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბ., 2018, 30.

²¹ საქართველოს კანონი „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 13-14 (45-46/13), 12/04/1997, მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი. ამასთან, „საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მონესრიგების შესახებ“ საქართველოს კანონის სსმ, 1(8), 14/01/1999, მე-2 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტით ასევე რეგულირებულია ტურისტის ცნება.

კურორტო საქმიანობის ნებაყოფლობით ლიცენზირებას.²² ლიცენზიის არქონა არ წარმოადგენს იურიდიული ან ფიზიკური პირებისათვის ტურისტული და საკურორტო საქმიანობის აკრძალვის ან შეზღუდვის საფუძველს.²³ შესაბამისად, არ არსებობს რაიმე მკაცრად განსაზღვრული კრიტერიუმები, რომლის დაცვა მოეთხოვებოდა ასეთ სუბიექტს და აღნიშნული გარკვეულწილად მაღალი ხარისხით მოლოდინს წარმოშობდა, რომ ტურისტის მოთხოვნილებები დაკმაყოფილებული იქნებოდა.

შესაბამისად, მნიშვნელოვანია საქართველოს კანონმდებლობით განისაზღვროს რიგი კრიტერიუმები, რომელთა დაკმაყოფილების შემდეგ შესაძლებელია ტურისტულ ორგანიზაციებს მიეცეთ საქმიანობის უფლება. აღნიშნული უზრუნველყოფს ტურისტის ინტერესების დაცვას, რომელთა სიცოცხლე და ჯანმრთელობაც კი გარკვეულწილად ტურისტული ორგანიზაციის მიერ დაგეგმილ მოგზაურობაზე დამოკიდებული და შესაბამისად, შესაძლებელია ეს სიკეთეები საფრთხის ქვეშ აღმოჩნდეს. ტურისტული ორგანიზაციის საქმიანობისთვის დამატებითი კრიტერიუმების განსაზღვრას შესაძლოა უარყოფითი გავლენა ჰქონდეს ქვეყნის ეკონომიკისთვის, ვინაიდან ასეთი სუბიექტების რეგისტრაცია გარკვეულ შეზღუდვებთან იქნება დაკავშირებული, თუმცა ვფიქრობ, აქ ადამიანის სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას უნდა მიენიჭოს უპირატესობა და მისი დაცვის უზრუნველსაყოფად გადაიდგას გონივრული ნაბიჯები.

5. შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვის გამო ფულადი ანაზღაურების მოთხოვნის საფუძველები

მოგზაურობის მომსახურების ძირითად ვალდებულებას მხარეთა მიერ შეთანხმებული პირობების შესაბამისად ვალდებულების შესრულება წარმოადგენს, რაც გულისხმობს მოგზაურობის იმგვარად მოწყობას, რომ მას არ ჰქონდეს ისეთი ხარვეზი, რომლებსაც შეუძლია გააუფასურონ ან შეამცირონ მოგზაურობის მნიშვნელობა ჩვეულებრივი ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მიზნებისათვის.²⁴

საქართველოს კანონმდებლობა ტურისტს უფლებას ანიჭებს, კანონმდებლობით გათვალისწინებული წინაპირობების არსებობისას, ტურისტულ ორგანიზაციას მოგზაურობის ხარვეზის გამო მოსთხოვოს ღირებულების შემცირება, ხელშეკრულების შეწყვეტა, ასევე ვალდებულების შეუსრულებლობისთვის მატერიალური ზიანის ანაზღაურება, ხოლო შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვის გამო, შესაბამისი ფულადი ანაზღაურება.²⁵

მოგზაურობის მომსახურების პასუხისმგებლობის სფეროში ხვდება ის ზიანი, რომელიც მისი ბრალით არის გამოწვეული და რომლის შედეგს მოგზაურობის ჩაშლა ან არაჯეროვნად ორგანიზებული მოგზაურობა წარმოადგენს, რაც წარმოშობს ტურისტის უფლებას მოითხოვოს შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვით გამოწვეული შესაბამისი ანაზღაურება. ბუნდო-

²² იხ. საქართველოს ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის 1999 წლის 28 იანვარის № 2-ს ბრძანება „საქართველოში ტურისტული და საკურორტო საქმიანობის ნებაყოფლობითი ლიცენზირების დებულების დამტკიცების შესახებ“.

²³ აღნიშნულ საკითხზე მივმართე სსიპ – ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციას ქვეყანაში არსებული იმ ტურისტული ორგანიზაციების შესახებ ინფორმაციის გამოთხოვნის მოთხოვნით, რომლებსაც ნებაყოფლობითი ლიცენზირება გააჩნიათ. მიღებული პასუხის თანახმად (ნერილი № 3120, 08.10.2020), საქართველოში ტურისტული ორგანიზაციების ლიცენზირება არ ხორციელდება.

²⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 14 მარტის განჩინება საქმეზე № ას-1102-1059-2016.

²⁵ იხ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 660-662 მუხლები.

ვანია ტერმინები „მოგზაურობის ჩაშლა“ და „არაჯეროვნად ორგანიზებული მოგზაურობა“, ვინაიდან სწორედ არაჯეროვნად ორგანიზებული მოგზაურობის შედეგი შესაძლოა იყოს მოგზაურობის ჩაშლა. ვინაიდან, 662-ე მუხლის შესაბამისად, ეს ორი საფუძველი წარმოადგენს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ორ დამოუკიდებელ საფუძველს, მოგზაურობის ჩაშლაში მოვიაზროთ შემთხვევა, როდესაც მოგზაურობა არ შედგა, რაც მრავალი მიზეზით შეიძლება იყოს გამონვეული (ვიზის არ ქონა, ვადაგასული სამოგზაურო დოკუმენტაცია და სხვ.),²⁶ ხოლო არასათანადოდ ორგანიზებაში – ტურისტმა ისარგებლა მოგზაურობით, თუმცა მას აკლდა სერვისის ისეთი კომპონენტი, რომელმაც მნიშვნელოვნად გააუარესა და ღირებულება შეუმცირა მოგზაურობას, რის გამოც ტურისტმა შესაძლოა განიცადა არამატერიალური ზიანი.²⁷

აღსანიშნავია, რომ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში – გსკ) შესაბამისად თუ მოგზაურობა ჩაიშალა, ან მოგზაურობის პირობები მნიშვნელოვნად ირღვევა, მაშინ ტურისტს შეუძლია მოითხოვოს ასევე შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვით გამონვეული სათანადო ფულადი ანაზღაურება. „მოგზაურობის ჩაშლა“ და „მოგზაურობა მნიშვნელოვნად ირღვევა“ წარმოადგენს ტერმინოლოგიურად ბევრად სწორ ფორმულირებას, ვიდრე ეს საქართველოს კანონმდებლობაში გვხვდება.²⁸ გერმანულ კანონმდებლობაში ზიანის ანაზღაურებასთან მიმართებით რეგულაციები განსაკუთრებით მე-20 საუკუნის ბოლოს იქნა მიღებული, მათ შორის დებულებები არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებასთან მიმართებით. 1979 წელს იქნა დაკანონებული ტურისტული მომსახურების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შესაძლებლობა.²⁹ სწორედ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შემთხვევებიდან გამონაკლისით სახით ერთ-ერთია შვებულების სიამოვნების დაკარგვით გამონვეული ზიანი, ვინაიდან ტურისტს გააჩნია ინტერესი და მოლოდინი, რომ შეძლებს შვებულების შედეგად ძალების აღდგენასა და გართობას. შესაბამისად, გერმანული კანონმდებლობა, კერძოდ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (გსკ-ის) 651f პარაგრაფი, ტურისტს აძლევს შესაძლებლობას სახელშეკრულებო ურთიერთობიდან გამომდინარე, მისი მოლოდინის იმედგაცრუებისათვის ან მნიშვნელოვნად გაუარესებისათვის მოითხოვოს ზიანის, კერძოდ არამატერიალური ზიანის, ანაზღაურება. აღნიშნული კი უნდა მივიჩნიოთ იმ სახელშეკრულებო ინტერესის დაცვის საშუალებად, რომელიც ტურისტს გააჩნია ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ. აღსანიშნავია, რომ გერმანიის სასამართლოების სახელშეკრულებო ურთიერთობის გარეთ არ აღიარებენ თავისუფალი დროის ან შვებულების სიამოვნების დაკარგვის გამო ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას.³⁰

გერმანიის კანონმდებლობაში „დაკარგული შვებულებისათვის“ ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება ერთადერთი შემთხვევაა სახელშეკრულებო სამართალში, რომელიც უზრუნველყოფს არაქონებრივი ინტერესის დაცვას, ვინაიდან ადგილი აქვს სიამოვნების დაკარ-

²⁶ იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/16914-15.

²⁷ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 14 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-1102-1059-2106; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-510-484-2013.

²⁸ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი (BGB) 651g (2).

²⁹ *Magnus U., Damage for Non-Pecuniary Loss in German Contract and Tort Law, The Chinese Journal of Comparative Law, Vol. 3, № 2, London, 2015, 297.*

³⁰ იქვე, 302.

გვას.³¹ შვებულების დროის უსარგებლო (არშემდგარი) დაკარგვით მიღებული ზიანი გამონაკლისის წესით უნდა ანაზღაურდეს, როგორც არამატერიალური ზიანი, ვინაიდან სახეზე არ გვაქვს ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლები.³² აღსანიშნავია, რომ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს როგორც ხარვეზიანი მოგზაურობა, ასევე მოგზაურობის „ჩაშლა“.³³

ტურისტული მომსახურების ხელშეკრულების არაჯეროვანი შესრულების გამო არამატერიალური ზიანის დაკისრების საკმაოდ დიდი პრაქტიკა არსებობს საფრანგეთში, ერთ-ერთ საქმეზე ტურისტებს შეთანხმებული სამვარსკვლავიანი სასტუმროს ნაცვლად დაბალი კლასის სასტუმროში მოუწიათ შვებულების გატარება, რომელიც არაკომფორტული იყო და ჰქონდა დაბალი ხარისხის კვება. ტურისტებს გადახდილი თანხა უკან დაუბრუნდათ და ასევე, არამატერიალური ზიანის სახით მიიღეს 500 ევრო იმედგაცრუებისათვის და ცუდი მოგზაურობისათვის, რომელმაც მათ მეხსიერებაში ცუდი მოგონებები დაუტოვა. მსგავსია სასამართლოს მიდგომა იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ტურისტებს სასტუმროში ჩასვლისას მშენებარე სასტუმრო დახვდათ, დაუმთავრებელი აუზით. ზიანის ანაზღაურების დაკისრებისას როგორც წესი არ კეთდება განმარტება, თუ როგორ მოხდა ზიანის თანხის გამოანგარიშება.³⁴

6. მოგზაურობის მომსახურების პასუხისმგებლობის ფარგლები ევროკავშირის კანონმდებლობის შესაბამისად – 90/314/EEC დირექტივა „სამოგზაურო პაკეტების, დასვენებისა და ტურების პაკეტების შესახებ“

საქართველოს ევროპული ინტეგრაციის კუთხით საერთაშორისო ხელშეკრულებების ფარგლებში აკისრია ვალდებულება მომხმარებელთა უფლებების ევროპული სტანდარტების დანერგვის – პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ³⁵ ხელშეკრულებისა და ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმების³⁶ შესაბამისად. ევროკავშირი საკანონმდებლო კომპეტენციის ფარგლებში დირექტივებით არეგულირებს მხოლოდ შერჩეულ სფეროებს, მათ შორის, ხელშეკრულების ტიპებს, რომლებიც პოლიტიკურად მნიშვნელოვანია შიდა ბაზრის ეფექტიანი ფუნქციონირებისთვის.³⁷

90/314/EEC დირექტივა „სამოგზაურო პაკეტების, დასვენებისა და ტურების პაკეტების შესახებ“³⁸ იმპლემენტირებული იქნა არაერთი სახელმწიფოს მიერ და ეს ვალდებულება ასოცირების შესახებ შეთანხმებიდან გამომდინარე საქართველოსაც აკისრია. აღნიშნული დირექტივა გახდა მნიშვნელოვანი მომხმარებელთა უფლებების უზრუნველყოფისათვის, ვინაიდან

³¹ *Markesinis B. S., Unberath H, Johnston A., The German Law of Contract, 2nd ed., 2006, USA and Canada, 157-158.*

³² *კროპპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, დარჯანია თ., ჭეჭელაშვილი ზ. (მთარგმნელები), ჩაჩანიძე ე., დარჯანია თ., თოთლაძე ლ. (რედ.), მე-13 გამოც., თბ., 2014, §249-253, მე-7 ველი, 120.*

³³ იქვე, § 651-ს შესავალი, მე-6 ველი, 492.

³⁴ CA Paris 29 Jan 2010, Numéro JurisData: 2010–001776; CA Bordeaux 4 Nov 2002, Numéro JurisData: 2002–196116. ნაწახია: *Palmer V. V. (ed.), The Recovery of Non-Pecuniary Loss in European Contract Law, United Kingdom, 2015, 359.*

³⁵ რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის № 347 დადგენილებით (04.09.1996). ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1212956>> [12.09.2021].

³⁶ რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის № 2495-რს დადგენილებით, ძალაშია 2016 წლის 1 ივლისიდან. ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959>> [12.09.2021].

³⁷ *Serrat B., Maria J., Selling Tourism Services at a Distance: An Analysis of the EU Consumer Acquis, Spain, 2012, 6.*

³⁸ Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on Package Travel, Package Holidays and Package Tours.

არეგულირებს ისეთ საკითხებს, როგორც არის – ტურისტისათვის მისანოდებელი ინფორმაცია, მომსახურების საფასურის გადახდა, ხელშეკრულებაში ცვლილებების განხორციელება, ორგანიზატორის მიერ ტურის გაუქმება, მოგზაურობის მომწყობის პასუხისმგებლობა და სხვა საკითხები.³⁹

აღსანიშნავია, რომ კითხვას, ითვალისწინებს თუ არა ევროკავშირის კანონმდებლობა მოგზაურობის ჩაშლის შემთხვევაში მოგზაურობის მომწყობის პასუხისმგებლობას აუნაზღაუროს ტურისტს შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვისათვის არამატერიალური ზიანი, პასუხი გაეცა ერთ-ერთი საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებით. კერძოდ სიმონე ლეითნერის ოჯახმა დაჯავშნა სამოგზაურო პაკეტი თურქეთის სანაპიროზე. მათ მთელი არდადეგები გაატარეს სასტუმროში, რომელიც ითვალისწინებდა კვებით უზრუნველყოფას. მოგზაურობის დაწყებიდან ერთი კვირის შემდეგ სიმონე ლეითნერს გამოუვლინდა, რომ იყო მონამული, რაც დაკავშირებული იყო მათ მიერ სამოგზაურო პაკეტით გათვალისწინებული საკვების მიღებასთან. სიმონე თავს შეუძლოდ გრძობდა მთელი არდადეგების განმავლობაში, რასაც თან ახლდა ავადმყოფობის სხვადასხვა სიმპტომი. მის მშობლებს მოუწიათ სიმპტომების გამოვლენიდან მთელი შვებულების განმავლობაში შვილზე ზრუნვა. ჯანმრთელობის იგივე პრობლემა, მსგავსი სიმპტომებით გამოუვლინდათ იმავე სასტუმროში მყოფ სხვა სტუმრებსაც. სიმონეს ოჯახმა მიმართა სასამართლოს, პირველი ინსტანციის სასამართლომ მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ მხოლოდ სასარჩელო თანხიდან 13000 დააკისრა ფიზიკური ტკივილისათვის, რომელიც გამონვეული იყო საკვებისაგან მონამვლით და სარჩელის დანარჩენი ნაწილი, რომელიც ეხებოდა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებას შვებულების სარგებლობის დაკარგვის გამო, არ დააკმაყოფილა შემდეგი დასაბუთების გამო – ავსტრიის კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა არამატერიალური ზიანის დაკისრების შესაძლებლობას ამგვარი შემთხვევებისათვის. პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება გასაჩივრდა მოსარჩელის მიერ, თუმცა ამ შემთხვევაშიც პირველი ინსტანციის სასამართლომ გადაწყვეტილება გაზიარებული იქნა ავსტრიის კანონმდებლობაზე მითითების ნაწილში, თუმცა სასამართლომ მიიჩნია, რომ დირექტივის მე-5 მუხლის დანაწესს შესაძლოა განსხვავებულ შედეგამდე მიყვანა, ვინაიდან ის არ იყო საკმარისად ზუსტი, რომ ამ მუხლის განმარტება შესაძლოა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებასაც გულისხმობდა. შესაბამისად, მოსამართლემ შეაჩარა საქმის წარმოება და მიმართა მართლმსაჯულების ევროპულ სასამართლოს მე-5 მუხლის განმარტების თხოვნით. კერძოდ, ითვალისწინებდა თუ არა აღნიშნული მუხლი არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას სამოგზაურო პაკეტით გათვალისწინებული მოგზაურობის ჩაშლის ან არასათანადოდ შესრულების შემთხვევაში.

აღნიშნულ საკითხზე მართლმსაჯულების ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ დირექტივის მე-5 (2) მუხლის თანახმად, წევრ სახელმწიფოებს შეუძლიათ ზიანის მიყენების შემთხვევაში პირადი დაზიანების გარდა, ხელშეკრულების საფუძველზე მოახდინონ კომპენსაციის შეზღუდვა. შესაბამისად, დირექტივა ირიბად ცნობს სხვა ზიანის ანაზღაურების უფლების არსებობას, გარდა მხოლოდ პირადი ზიანისა. შესაბამისად, მასში მატერიალური ზიანის გარდა მოიაზრება არამატერიალური ზიანიც.⁴⁰ ზოგადად მიჩნეულია, რომ დირექტივის

³⁹ Serrat B., Maria J., Selling Tourism Services at a Distance: An Analysis of the EU Consumer Acquis, Spain, 2012, 7.

⁴⁰ The ECJ (Sixth Chamber) of 12 March 2002, Case C-168/00 – Simone Leitner v TUI Deutschland GmbH & Co. KG, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62000CJ0168&from=EN>> [07.09.2021].

დებულებების განმარტებისას ეჭვის არსებობისას დებულებების უნდა განიმარტოს იმ პირის სასარგებლოდ ვისი უფლებების დაცვის უზრუნველყოფასაც ეს დებულებები ემსახურება, ამის დადგენა კი შესაძლებელია დირექტივის ტექსტისა და მიზნის სისტემური ანალიზის შედეგად. მოცემულ შემთხვევაში კი ცალსახაა, რომ დირექტივის დაცვის ადრესატი არის მომხმარებელი, რომელიც სარგებლობს ტურისტული სერვისით.⁴¹

აღსანიშნავია, რომ პრეცედენტულმა სამართალმა დღეს უკვე დახვეწა დაკარგული შვებულებით ზიანის მიყენების კონცეფცია რიგი ინდიკატორების მითითებით, რომელიც გავლენას ახდენს შვებულების ხარისხზე (ზღვიდან სასტუმროს დაშორება, საკვების ხარისხი, ხმაური, აივნებისა და ფანჯრების ნაკლებობა და ა.შ.). თუ წლების წინ ამ საკითხთან მიმართებით არსებობდა სიცხადის ნაკლებობა, დღეს ევროკავშირის წევრს სახელმწიფოებში უკვე არსებობს რეგულაციები, რომლებიც ითვალისწინებს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას შვებულების უსარგებლოდ დაკარგვის გამო (ბელგია, ესპანეთი, ნიდერლანდები და სხვა).⁴²

7. 2015/230 დირექტივა „სამოგზაურო პაკეტებისა და მასთან დაკავშირებული სამოგზაურო შეთანხმებების შესახებ“

90/314/EEC დირექტივა „სამოგზაურო პაკეტების, დასვენებისა და ტურების პაკეტების შესახებ“ ანულირებული იქნა 2015/2302⁴³ დირექტივით „სამოგზაურო პაკეტები და მასთან დაკავშირებული სამოგზაურო შეთანხმებები“, რომლის იმპლემენტაციის ვალდებულება საქართველოს არ აკისრია ასოცირების შეთანხმებიდან გამომდინარე, თუმცა საინტერესო იქნება მისი განხილვა, რადგან ის უფრო მეტად მორგებულია ევროპული სახელმწიფოების შიდა ბაზრის საჭიროებებს და მან გაითვალისწინა ის ხარვეზები, რომელიც არსებობდა წინა დირექტივის ფარგლებში. ამასთან, აღნიშნული დირექტივის მიზანია უზრუნველყოს მომხმარებელზე ორიენტირებული რეალური შიდა ბაზრის არსებობა ტურიზმის მომსახურების სფეროში.

დირექტივით უზრუნველყოფილია სამოგზაურო პაკეტით გათვალისწინებული პირობების არასათანადოდ შესრულების შემთხვევაში, ტურისტის შესაძლებლობა, მოითხოვოს შეუსაბამობის გამოსწორება ან გარკვეულ შემთხვევაში თავად აღმოფხვრას შეუსაბამობები და მიიღოს შესაბამისი ხარჯების ანაზღაურება. ამასთან, განმტკიცებულია ფასის შემცირების, ხელშეკრულების შეწყვეტისა და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება შესაბამისი საფუძველების არსებობისას. ამასთან, ზიანის ანაზღაურებისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობაც მოგზაურობის ან შვებულებით სარგებლობისას დაკარგული სიამოვნების გამო, რომელიც გამონვეულია სამოგზაურო მომსახურების შესრულების აშკარა ხარვეზით. შესაბამისად, ზიანში მოიაზრება, როგორც მატერიალური ასევე, არამატერიალური ზიანის მოთხოვნის შესაძლებლობა.⁴⁴

⁴¹ Opinion of Mr Advocate General Tizzano delivered on 20 September 2001. – Simone Leitner v TUI Deutschland GmbH & Co. KG. Case C-168/00, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62000CC0168&from=EN>> [12.09.2021].

⁴² იქვე.

⁴³ ევროპარლამენტისა და საბჭოს მიერ № 2015/2302 დირექტივა მიღებულია 2015 წლის 25 ნოემბერს.

⁴⁴ Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on Package Travel and Linked Travel Arrangements, Preamble (34).

ამასთან, 2015/2302 დირექტივა გვთავაზობს ტერმინს „შესაბამისობის ნაკლებობა“, რომელიც განიმარტება სამოგზაურო მომსახურების (რომელსაც შეიცავს სამოგზაურო პაკეტი) შეუსრულებლობად ან არაჯეროვან შესრულებად.⁴⁵ ამასთან, მოქმედი დირექტივა განსაზღვრავს ტურისტის უფლებას, ორგანიზატორისგან მიიღოს შესაბამისი კომპენსაცია ნებისმიერი ზიანისათვის, რომელიც გამომდინარეობს შესაბამისობის ნაკლებობის გამო. ამასთან, კომპენსაცია უნდა გადახდებოდეს არაგონივრული შეფერხების გარეშე. კომპენსაციის მოთხოვნა არ დაკმაყოფილდება, თუ ორგანიზატორი დაამტკიცებს, რომ შესაბამისობის არარსებობა გამომდინარეობს თავად მოგზაურისგან ან მესამე პირისაგან, რომელიც არ არის პაკეტით გათვალისწინებული სამოგზაურო სერვისის გამწვევი სუბიექტი და არის გაუთვალისწინებელი და გარდაუვალი. ამასთან, ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება არ წარმოიშობა თუ ზიანი წარმოადგენს გარდაუვალი და საგანგებო სიტუაციის თანმდევ შედეგს, რომლის დადგომამაც ორგანიზატორის ბრალი არ იკვეთება.⁴⁶

8. კომპენსაციის განსაზღვრის პრობლემატიკა სამოქალაქო კოდექსის 662-ე მუხლის მეორე ნაწილთან მიმართებით

დამზიანებლის მიერ დაზარალებულისთვის მიყენებულ სულიერ ტკივილს შესაბამისი ფულადი ეკვივალენტი არ აქვს, ვინაიდან შეუძლებელია მისი სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე ინდივიდუალურად შეფასდეს და ფულად თანხაში გამოიხატოს ყოველი ინდივიდისათვის მიყენებული არამატერიალური ზიანის ოდენობა.⁴⁷ სწორედ ამიტომ ხშირ შემთხვევაში მორალური ზიანის ფულადი სახით შეფასება დიდ სირთულეს წარმოადგენს, ვინაიდან მისი შეფასების რაიმე სტანდარტული ფინანსური საზომი არარსებობს და ის გავლენას ახდენს სუბიექტის პირად განცდებზე. თუმცა ეს განმარტება კონფლიქტში მოდის ევროკავშირის მოთხოვნებთან, რომლის მიხედვითაც ზიანი უნდა შეფასდეს ფულადი თვალსაზრისით და უნდა განხორციელდეს მისი ანაზღაურება.⁴⁸

როგორც აღინიშნა მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრის უნივერსალური ფორმულა არ არსებობს, თითოეულ შემთხვევაში სასამართლოს უფლებამოსილებას წარმოადგენს მხარის მოთხოვნის საფუძველზე გათვალისწინებული იქნეს საქმის ინდივიდუალური მახასიათებლები, ზიანის ხარისხი და ხასიათი, მხარეთა მატერიალური მდგომარეობა და სხვ.⁴⁹

ზიანის ოდენობის დადგენის განსხვავებული პრაქტიკა აქვთ ევროპის ქვეყნებში, თუმცა შვებულების სიამოვნების დაკარგვის გამო ზიანის დადგენისას მხედველობაში მიიღება დარღვევის სერიოზულობა და ინტენსივობა, ტურისტული ორგანიზაციის ბრალის ხარისხი, მოგზაურობის მიზანი და ასევე, მისი ღირებულება. არსებობს პრაქტიკა, როდესაც ზიანის

⁴⁵ იქვე, Article 2 (13).

⁴⁶ იქვე, Article 14 (2)(3).

⁴⁷ ჭანტურია ლ. (რედ.), სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბ., 2019, 749.

⁴⁸ Koziol H., Schulze R. (eds.), Tort Law of the European Community, Tort and Insurance Law, Vol. 23, Vienna, 2008, 579.

⁴⁹ ბიჭია მ., გრიგოლ რცხილაძის სტატიის – „მორალური ზიანის ანაზღაურება“ – ანალიზი, ჟურნ. „სამართალი და მსოფლიო“, № 8, 2017, 84.

ოდენობას დღეების მიხედვით ანგარიშობენ და ყოველი დღისთვის ზიანი დაახლოებით 50-60 ევროს შეადგენს.⁵⁰

როგორც აღინიშნა, ფულადი ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრისას გათვალისწინებული უნდა იყოს ტურისტისთვის შვებულების მნიშვნელობა და მიზანი, კერძოდ შესაძლოა ტურისტმა ბოლო ორი წლის განმავლობაში მხოლოდ პირველად შეძლო შვებულებით სარგებლობა⁵¹ ან მოგზაურობა ემთხვეოდა რომელიმე დღესასწაულს, ამ პერიოდში მიღებული ზიანი კი უფრო მეტად ამძიმებს დაზარალებულის სულიერ მდგომარეობას.⁵²

გერმანული სასამართლოების პრაქტიკა ტურისტული პაკეტის ღირებულებას ანიჭებს შემზღვეველ მნიშვნელობას. კერძოდ, ზოგადად სასამართლოების კომპენსაციის მაქსიმალურ ოდენობად მიიჩნევენ ხელშეკრულების ღირებულებას, შესაბამისად ამ შემთხვევაში მომსახურების ღირებულების განსაზღვრა არსებით მნიშვნელობას იძენს. ამასთან, მნიშვნელობა არ ენიჭება ტურისტმა ისარგებლა თუ არა ამ დროის განმავლობაში ალტერნატიული მოგზაურობით, თუ სახლში დარჩა ან მუშაობდა.⁵³

აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო პრაქტიკაში ვხვდებით შემთხვევებს, როდესაც ზიანის ანაზღაურების მაქსიმუმი განსაზღვრულია, კერძოდ საერთაშორისო კონვენცია „სამოგზაურო კოტრაქტებზე“⁵⁴ განსაზღვრავს მოგზაურობის ორგანიზატორის პასუხისმგებლობას ნებისმიერი ზიანისათვის, ხელშეკრულების ან კონვენციის შედეგად წარმოშობილი ვალდებულებების მთლიანად ან ნაწილობრივ შეუსრულებლობის გამო. ამასთან, ზიანისათვის რომელიც არ წარმოადგენს პირად ან ქონების დაზიანებას და წარმოადგენს სხვა სახის ზიანს, ანაზღაურების მოცულობა შეადგენს მაქსიმუმ 5.000 ფრანკს.

მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას მიიჩნევა, რომ მისი მოპასუხისთვის დაკისრება უნდა განხორციელდეს იმ ოდენობით, რაც მოპასუხისთვის მძიმე ქონებრივ ტვირთს არ წარმოადგენს და ფინანსური თვალსაზრისით მისი შემდგომის საქმიანობის გაგრძელებას საფრთხეს არ შეუქმნის.⁵⁵ როგორც აღინიშნა საქართველოში დღეს მოგზაურობის მომსახურება საქმიანობა რაიმე სპეციალურ რეგულირებას არ ექვემდებარება შესაბამისად, სახელმწიფო არ ფლობს სრულ ინფორმაციას იმ სუბიექტების შესახებ, რომლებიც ორგანიზებას უწევენ ტურისტულ საქმიანობას. ასეთი სუბიექტის საქმიანობის დაწყება და განხორციელება რაიმე სპეციალური წინაპირობების არარსებობის შემთხვევაში საკმაოდ მარტივია. შესაბამისად, ეს საქმიანობა მრავალი ადამიანისათვის შემოსავლის წყაროს წარმოადგენს. აღნიშნულიდან გამომდინარე მოგზაურობის მომსახურებისათვის მორალური ზიანის დაკისრებისას მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იყოს ისეთი ოდენობა, რომელიც მის შემდგომ საქმიანობის

⁵⁰ *Palmer V. V. (ed.), The Recovery of Non-Pecuniary Loss in European Contract Law, United Kingdom, 2015, 375.*

⁵¹ საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს შრომის კოდექსის“ 35-ე მუხლით განსაზღვრულია ანაზღაურებადი შვებულების გადატანის გამონაკლისი შემთხვევები.

⁵² *AG Montabaur, 15 C 316/05, 05.09.2005* ნაწახია: კრებული გერმანიის ფედერალური სასამართლოების მიერ მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით მიღებული განსაკუთრებული გადაწყვეტილებების რეზიუმეთა ერთობლიობა, 80, <<http://library.court.ge/index.php?id=9388>> [24.02.2021].

⁵³ *BGH NJW 2005, 1047 (1049s)* ნაწახია: *Magnus U., Damage for Non-Pecuniary Loss in German Contract and Tort Law, The Chinese Journal of Comparative Law, Vol. 3, № 2, 2015, 306.*

⁵⁴ *International Convention on Travel Contracts (CCV), (Brussels, April 23, 1970) Article 13; Racine J., Sautonie L. & others, European Contract Law, München, 2008, 255.*

⁵⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილება/განჩინება საქმეზე № ას-1011-972-2016.

განხორციელებას საფრთხის ქვეშ არ დააყენებს და, ამავდროულად, პრევენციული მნიშვნელობა იქნება შემდგომი ტურისტული მომსახურებების ჯეროვანი განხორციელებისათვის.

9. დასკვნა

სსკ ტურისტს შესაძლებლობას ანიჭებს მოითხოვოს მოგზაურობის ჩაშლის ან მისი არა-ჯეროვნად ორგანიზების გამო შევებულების უსარგებლოდ დაკარგვის შესაბამისი ფულადი ანაზღაურება. საქართველოში ტურისტული მომსახურების ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით კვლევითი ნაშრომებისა და საერთო სასამართლოების მიერ განხილული საქმეების სიმცირე ამ საკითხს უფრო მეტ აქტუალობას სძენს, განსაკუთრებით იმ პირობებში, როდესაც საქართველოს მომხმარებელთა უფლებების უზრუნველყოფის მიზნით საერთაშორისო აქტების იმპლემენტაციის ვალდებულება აკისრია.

კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა შემდეგი რეალობა: დღეს საქართველოში ტურისტული საქმიანობის დაწყებისთვის არ არსებობს სპეციალური სამართლებრივი მოთხოვნები, რომელთა არსებობა სახელმწიფოს ბაზრის კონტროლის საშუალებას მისცემდა და ამით ტურისტის ინტერესების დაცვას მეტად უზრუნველყოფდა. მნიშვნელოვანია საქართველოს კანონმდებლობით ასეთი სუბიექტების საქმიანობა დაექვემდებაროს სავალდებულო ლიცენზირებას, ვინაიდან ამ საქმიანობისთვის დამახასიათებელია ადამიანების სიცოცხლისთვის ან ჯანმრთელობისთვის მომეტებული საფრთხე, რაც ჩვენს ქვეყანაში არაერთი სამწუხარო ფაქტის შედეგად გამოვლინდა.

სსკ-ის 662-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა არსებობს შევებულების უსარგებლოდ დაკარგვის შემთხვევაში. აღნიშნული ნორმის რეგულირების ფარგლებს გარეთ რჩება შემთხვევა, როდესაც ტურისტი არ იმყოფება შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში და ტურისტული საწარმოსგან იძენს მომსახურებას, ვინაიდან ნორმის განმარტებისას ტერმინი „შევებულება“ გარკვეულ ბუნდოვნებას იწვევს. ამასთან, როგორც აღინიშნა შევებულება გულისხმობს ანაზღაურებად და ანაზღაურებისგარეშე შევებულებას, შესაბამისად შესაძლოა სადავო გახდეს ამ მუხლის შინაარსი. მიზანშეწონილია შევებულებაში მოაზრებულ იქნეს ნებისმიერი თავისუფალი დრო, რომელსაც ტურისტი იყენებს მოგზაურობისათვის, თუმცა უპრიანი იქნებოდა აქცენტი გაკეთებულიყო არა უშუალოდ შევებულების უსარგებლოდ დაკარგვაზე, არამედ მოგზაურობის ან შევებულებით სარგებლობისას დაკარგული სიამოვნების გამო ზიანის ანაზღაურებაზე, როგორც ეს 2015/230 დირექტივის („სამოგზაურო პაკეტი და მასთან დაკავშირებული სამოგზაურო შეთანხმებები“) პრეამბულაში არის აღნიშნული. საკითხის აღნიშნული გადაწყვეტა უზრუნველყოფდა თითოეული ტურისტის უფლებების დაცვას, რომელმაც მოგზაურობის მომწყობის ბრალეული მოქმედების გამო ვერ მიიღო შეთანხმებული პირობების შესატყვისი მომსახურება.

ბიბლიოგრაფია:

1. ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ ნევრ სახელმწიფოებს შორის, 27/06/2014.
2. საქართველს ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“, სსმ, 75, 17/12/2010.
3. საქართველოს კანონი „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 13-14 (45-46/13), 06/03/1997.
4. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 31, 26/06/1997.

5. საქართველოს ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის 1999 წლის 28 იანვრის № 2 ბრძანება „საქართველოში ტურისტული და საკურორტო საქმიანობის ნებაყოფლობითი ლიცენზირების დებულების დამტკიცების შესახებ“.
6. ბიჭია მ., გრიგოლ რცხილაძის სტატიის – „მორალური ზიანის ანაზღაურება“ – ანალიზი, ჟურნ. „სამართალი და მსოფლიო“, № 8, 2017, 80, 84.
7. ბორონი ა. (რედ.), საქართველოს შრომის კოდექსის კომენტარი, თბ., 2016, 197-199.
8. კროპოპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, დარჯანია თ., ჭეჭელაშვილი ზ. (მთარგმნელები), ჩაჩანიძე ე., დარჯანია თ., თოთლაძე ლ. (რედ.), მე-13 გამოც., თბ., 2014, §§ 249-253-ის შესავალი, მე-7 ველი, 120, § 651ა-ს შესავალი, მე-6 ველი, 492.
9. ლაკერბაია თ., ზაალიშვილი ვ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბ., 2018, 30.
10. შველიძე ზ., საქართველოს შრომის სამართალი და საერთაშორისო შრომის სტანდარტები, თბ., 2017, 213.
11. ცერცვაძე გ., სამოქალაქო კოდექსის 657-ე მუხლის კომენტარი, <<http://www.gccc.ge/>> [15.01.2021].
12. ჭანტურია ლ. (რედ.), სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი III, თბ., 2019, 745, 749.
13. გერმანიის ფედერალური სასამართლოების მიერ მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით მიღებული განსაკუთრებული გადაწყვეტილებების რეზიუმეთა ერთობლიობა, 80, <<http://library.court.ge/index.php?id=9388>> [24.02.2021].
14. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 14 მარტის განჩინება საქმეზე № ას-1102-1059-2016.
15. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 26 ივლისის გადაწყვეტილება/განჩინება საქმეზე № ას-1011-972-2016.
16. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/16914-15.
17. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-510-484-2013.
18. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 20 იანვრის გადაწყვეტილება/განჩინება საქმეზე № ას-1156-1176-2011.
19. სსიპ – ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის წერილი № 3120, 08.10.2020.
20. Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on Package Travel and Linked Travel Arrangements.
21. Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 Concerning Certain Aspects of the Organisation of Working Time.
22. Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on Package Travel, Package Holidays and Package Tours.
23. International Convention on Travel Contracts (CCV), Brussels, 23/04/1970.
24. Opinion of Mr Advocate General Tizzano delivered on 20 September 2001. – Simone Leitner v TUI Deutschland GmbH & Co. KG. Case C-168/00, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62000CC0168&from=EN>> [07.09.2021].
25. Barend Van L., European Standardisation of Services and its Impact on Private Law: Paradoxes of Convergence, Modern Studies in European Law, Bloomsbury, 2017, 118.
26. Coorss J., Law of Tort, 12th ed., London, 2015, 552.
27. Koziol H., Schulze R. (eds.), Tort Law of the European Community, Tort and Insurance Law Vol. 23, Vienna, 2008, 579.
28. Magnus U., Damage for Non-Pecuniary Loss in German Contract and Tort Law, The Chinese Journal of Comparative Law, Vol. 3, № 2, London, 2015, 290- 291, 297, 302, 306.

29. *Markesinis B. S., Unberath H., Johnston A.*, The German Law of Contract, 2nd ed., USA and Canada, 2006, 157-158.
30. *Neal D. J., Sirgy J. M., Uysal M.*, Measuring the Effect of Tourism Services on Travelers' Quality of Life Further Validation, *Social Indicators Research*, 69, 2004, 244.
31. *Palmer V. V. (ed.)*, The Recovery of Non-Pecuniary Loss in European Contract Law, United Kingdom, 2015, 359, 375.
32. *Racine J., Sautonie L. & others*, European Contract Law, München, 2008, 255.
33. *Sadiku A.*, Immaterial Damage and Some Types of its Compensation, *Prizren Social Science Journal*, Vol. 4, Issue 1, 2020, 50.
34. *Serrat B., Maria J.*, Selling Tourism Services at a Distance: An Analysis of the EU Consumer Acquis, Spain, 2012, 6-7.
35. Case C-78/11 Judgement of the Court (5th Chamber), 21 June 2012.
36. The ECJ (Sixth Chamber) of 12 March 2002, Case C-168/00 – Simone Leitner v TUI Deutschland GmbH & Co. KG, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62000CJ0168&from=EN>> [07.09.2021].
37. *Jarvis v Swans Tours LTD*, England and Wales Court of Appeal, 16.10.1972.